

995

Ποιον ενδιαφέρει ο Δημήτριος Καμπούρογλου

Ο Δημήτριος Γεηγορίου Καμπούρογλου, συνομηλικός του Νικόλαου Πολίτη, ένα χρόνο μικρότερος του Παπαδιαμαντί, ο ιστορικός ημών των Αθηναίων, δεν φαίνεται να πήρε τη θέση που του αντιστοιχούσε στην Ιστορία. Μπορεί να μην πέρασε στα ψιλά γράμματα, αποτελεί, πάντως, ένα παρωχημένο κεφάλαιο. Σήμερα καταλήγουν σε πραγματική ειρωνεία όσα είχε διαπισώσει ο Νίκος Βέης πριν 80 χρόνια, στην ομιλία του κατά τον εορτασμό της Ογδοηκονταετηρίδος του Καμπούρογλου. Στην αίθουσα του «Παραναού», ο πενήνταχρονος τότε Βέης, εξέγωνα φαισιονομία της πανεπιστημιακής κοινότητας, θέλοντας να δείξει πόσο αδύνατο ήταν να λησμονηθεί ποτέ ο τιμώμενος, μεγάλυσε την προσωπικότητά του δια της συγκρισεως με τις σταθερές του κόσμου τους. Έκδανε την ομιλία του με την απόφαση: «... το όνομά του -και αφού ο ίδιος γλυκοκοιμήθη στην αγγαλή της Δόξας- θα ζήσει εφ' όσον εξακολουθεί ο ανθρώπος του κόσμου αυτού, οι άνθρωποι ενδιαφέρονται για τα καλά, χρήσιμα και ωραία, και εφ' όσον κελιάδουν τ' αρθάνια στον Κολωνό, και τα πορφύροματα και τα χρυσοσπίνερα στολίζουν τον Αττικό ουρανό.» Δεν ήταν ιδανικά τα πράγματα εκείνον τον Οκτώβριο του 1932, αλλά ο κόσμος τότε ακόμη πρέπει να δίνει εντύπωση ευρυθμίας. Ουδείς διανοείτο πως ο χαμηλός λόφος του Κολωνού θα εξαφανιζόταν μαζί με τ' αρθάνια του, πόσο μάλλον ότι οι άνθρωποι δεν θα έδιναν δεκάρα για τα καλά και ωραία παρά μόνο για τα "καλά και συμφέροντα". Σανικόλουθα, απειλείφηρε και το όνομα του τιμώμενου.

Σήμερα, ποιος έχει ανοστά τον Δημήτριο Καμπούρογλου. Ακόμη και σε όσους το όνομά του μπορεί κάτι να λέει, ούτε αυτοί ανακαλούν κάποια συγκεκριμένη πληροφορία. Ίδιος, οι κάτι τον σαράντα εκτε, που φοίτησαν στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση μετά την οριστική καθιέρωση του λυκείου. Τότε, καθώς με αυτήν την τελευταία αλλαγή του εκπαιδευτικού συστήματος δόθηκε διαφορετική έμφαση στα λογοτεχνικά κείμενα, τα πλάτ του Καμπούρογλου αποσείθηκαν οριστικά από τα σχολικά εγχειρίδια. Ούτε, όμως, οι μεγάλοι Άλφειοι, οι γεννημένοι στα χρόνια μετά το θάνατό του, από την Κατοχή μέχρι τη Δικτατορία, όταν τα αναγνωστικά όλων των τάξεων διέοικαν κάποιο κείμενό του για την Αθήνα, γνωρίζουν το έργο του. Εδώ, δεν φαίνεται να το γνωρίζουν οι ακόμη προεβρήτοι, που τον πρόλαβαν ζώντα και οι οποίοι σήμερα αποτελούν την πνευματική ηγεσία. Κι αν το γνωρίζουν, μάλλον υποτιμούν την αξία του, αν δεν το απαισιάζουν. Ειδάλλως, πώς εξηγείται ο μη εορτασμός, ούτε καν η απλή μνημόσυνη της εφετηνής διπλής επετειού του Δημητρίου Καμπούρογλου, καθώς συμπληρώνονται 160 χρόνια από τη γέννησή του και 70 από το θάνατό του.

Θα αναμενόταν, ωστόσο, να τον θυμηθούν τα πνευματικά Ιδρύματα, τουλάχιστον εκείνα, στον οποίον την ίδρυση προωπώπησε. Κατ' αρχάς, η Ακαδημία Αθηνών, ως το κορυφαίο μεταξύ αυτών, της οποίας, το 1927, αποτέλεσε το πρώτο εκλεγμένο μέλος στην τάξη Γραμμάτων και Τεχνών, υπερτερούσαν των δυο συννοσηφίων του, Νυβράνα και Ξενοπούλου. Ως οι πρώτοι ακαδημαϊκοί θεωρούνται οι Παλαμιάς, Δροσινιάς, Προβελγγίνος, όμως εκείνη η τριάδα είχε διοριστεί από την κυβέρνηση Παγκάλου, κατά την ίδρυση της Ακαδημίας, ένα χρόνο νωρίτερα, το 1926. Από τους πρώτους τρεις, προέδρουσε της Ακαδημίας χρονιάσει μόνο ο Παλαμιάς, το 1930. Ο Καμπούρογλου ανέλαβε την προεδρία τέσσερα χρόνια αργότερα.

Έτερο Ίδρυμα, που θα αναμενόταν να τον τιμήσει, είναι η ΕΣΗΕΑ, και δεδομένο ότι συνήθίζει, τα τελευταία χρόνια, να εορτάζει τις επετειούσες των επιφανών μελών της. Ο Καμπούρογλου δεν αποτέλεσε μόνο εξέχον μέλος της δημοσιογραφικής κοινότητας, αλλά ήταν και ο πρώτος εγγραφείς στα κατάσχητά της, κάτοχος της δημοσιογραφικής ταυτότητας με αξιόνατα

αριθμό ένα. Ενδεικτικό στοιχείο, πάντως, της αφάνειας που έχει περπέσει ως δημοσιογράφος, είναι η απουσία λήμματος στην τετράτομη «Εγκυκλοπαίδεια του ελληνικού Έθνους 1784-1974», που εκδόθηκε προ τετραετίας. Δεν αποκλείεται η ΕΣΗΕΑ να τον θυμηθεί το 2014, όπου η ίδια θα εορτάζει ενός αιώνα βίο.

Υπάρχουν, όμως, και παλαιότερα Ιδρύματα, που οφείλουν τη γένεσή τους στον

Καμπούρογλου και σε μια δράσια ανθρώπων περίξ αυτού. Πάντοτε ακμαία, παρά τα 130 χρόνια που μετράει, η Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία δεν θυμήθηκε εφέτος τους δυο στυλοβάτες της, Πολίτη-Καμπούρογλου, κι ως συνέβαλαν καθοριστικά στη δημιουργία της ίδιας και του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου για τη στέγαση του κειμήλιού του 1821. Τον λησμόνησε, παρότι σε αυτήν εναπόκειται και το πολύ-

Ιωσήφ Σιακλής
«Δ. Γ. Καμπούρογλου
Η ζωή και το έργο του»
Εκδόσεις ΜΙΕΤ
Ιούλιος 2012

Εκπένοντος του 2012, ουδείς εκδότης επανακυκλοφόρησε κάποιο από τα βιβλία του Καμπούρογλου, ούτε βιβλιοθήκη περιόδικη να δημοσιεύσει έστω και μερικές αφηρηματικές σελίδες. Μάλλον γιατί οι σύμβουλοι των εκδοτών, όσο και οι εκδότες περιοδικών, αδιαφορούν για τον Καμπούρογλου, το πιθανότερο, τον αγνοούν. Σε αυτόν τον κανόνα, υπήρξε μια εξαίρεση. Το ΜΙΕΤ εξέδωσε βιογραφία του και μάλιστα, στη σειρά «Νεοελληνικών Προσωπογραφιών». Θυμίζουμε ότι πρόκειται για σειρά, που ξεκίνησε ο Ε. Χ. Κάσδαγλης το 1978, με πρώτο τόμο, τη βιογραφία Αλέξανδρου Δελμούζου από τον Ε. Π. Παπανούστο, και συνέχισε με κορυφαίες προσωπικότητες των Γραμμάτων και Τεχνών, όπου ως βιογράφοι επιλέγονταν συγγραφείς σπιντατικοί στον τομέα του εκάστοτε βιογραφούμενου. Το 1999, με τη συμπλήρωση 15 τόμων και μετά τον ξαφνικό θάνατο του Κάσδαγλη, στις 11 Μαρτίου 1998, η σειρά διακόπηκε για μια δεκαετία. Συνεχίστηκε το 2009, με τον Παύλο Καλλιγιά και εφέτος με τον Καμπούρογλου. Και στις δύο περιπτώσεις, το στοιχείο που διαφοροποιείται σε σχέση με την πρώτη περίοδο είναι το πρόσωπο του βιογράφου, που δεν είναι κάποιος από τους γνωστούς μελετητές του βιογραφούμενου.

Η βιογραφία του Καλλιγιά είναι μετάφραση από τα γαλλικά γαλλίδος μελετήτριας (την είχαμε σχολιάσει στις 10 Ιουνίου 2010). Συγγραφέας της βιογραφίας του Καμπούρογλου είναι ο νομικός και ιστοριοδίφης Ιωσήφ Σιακλής, που ασχολήθηκε κυρίως με τον ελληνικό εβραϊσμό. Η βιογραφία περιλαμβάνεται στο Αρχείο του, το οποίο δωρήθηκε από τον γιο του στο ΕΛΙΑ, Φεβρουάριο 2003, με τον όρο μέχρι το 2005 να εκδοθούν η βιογραφία και η μελέτη «Τα εβραϊκά ονοματεπώνυμα στην Ελλάδα από τον 14' μέχρι τον 19' αιώνα». Με τη διαδικασία της ενσωμάτωσης του ΕΛΙΑ στο ΜΙΕΤ, η εκκλήρωση του όρου άρχισε μεν, αλλά η βιογραφία είχε την καλή τύχη να πάρει θέση σε μια επέλευτη σειρά. Όσο για τη δεύτερη μελέτη, απέκτησε προσώρας μόνο ηλεκτρονική ύπασταση.

Στο εκδοτικό σημείωμα του τόμου, δεν αναφέρεται ως ένα επιπλέον κίνητρο της έκδοσης η εφετηνή επέτειος, παρά μόνο η διαπίστωση ότι "η γοητευτική μορφή του Δημητρίου Καμπούρογλου εμφανίζεται μάλλον παραμελημένη στη βιβλιογραφία". Δεν θα συμφωνούσαμε. Υπάρχουν τα δικά του βιβλία όσο και τα βιβλία, που αναφέρονται σε αυτόν και το έργο του, ανεξάρτητα αν τα περισσότερα είναι εξαντλημένα. Κάποια από αυτά έχουν διασωθεί χωρίς σεν Αναστασιακές Εκδόσεις Διον. Νότη Καραβία. Υπάρχουν, πάντως, και τρεις βιογραφίες, οι δυο σε κυκλοφορία. Αυτά, βεβαίως, δεν ακιρώνουν την αξία μιας τέταρτης. Δεδομένου, όμως, ότι αυτή εμφανίζεται ως ένα νέο απόκτημα και μάλιστα, με τη σφραγίδα κύριους που φέρει ο συγκεκριμένος εκδότης, οι απαιτήσεις είναι υψηλότερες. Κατά κάποιο τρόπο, πέφτει σε αυτήν το βάρος να αναστήσει τον λησμονημένο Καμπούρογλου, παρακαλώντας τους νεότερους να αναζητήσουν τα βιβλία του, μήπως και ανακαλύψουν πίσω από την τερατώδη σημερινή Αθήνα, την αλλοτινή της γοητεία. Γι' αυτό ακριβώς θα επανέλθουμε, επμμένοντας σε ορισμένα σημεία. Καλό είναι μια βιογραφία να πληροφορεί, όχι μόνο επαρκώς, αλλά και επ' ακριβώς, για το βιογραφούμενο πρόσωπο.

τιμο Αρχείο του. Παρόμοια αμνησία επέδειξε και η Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρεία, που ιδρύθηκε δυο χρόνια αργότερα. Στις 23 Φεβρουαρίου 1884, προς αναχαίτηση της άκριτης αρχαιολογίας που είχε επικρατήσει, ο Καμπούρογλου μαζί με τον βυζαντινολόγο Γιώργο Λαμπάκη την σύσταση για τη διαφύλαξη των χριστιανικών μνημείων. Μόνο που, σε αυτήν την περίπτωση, παρά την ίδρυση της Εταιρείας και τις πιέσεις που άσκησε ο Καμπούρογλου με την αρθρογραφία του, κυρίως, μέσα από το νεότευκτο τότε περιοδικό του «Εβραϊσμός», στέγη δεν βρέθηκε. Θα χρειαστούν τριάντα χρόνια για να προκύψει Βυζαντινό Μουσείο Αθηνών και άλλα δέκα για να ανοίξει τις πύλες του.

Εκτός των Ιδρυμάτων, το 2012, θα αναμενόταν να ανασηρευθεί Έτος Δημητρίου Καμπούρογλου από την πόλη των Αθηνών. Αυτό ως ελάχιστο φόρο τιμής σε εκείνον, που ερευνήσε τις ιστορικές πηγές, συγγέντροσε το υλικό και το παρονοιάσε σε ένα τρίτομο έργο για τα "μνημεία της Ιστορίας", ενώ, παράλληλα, έγραψε την «Ιστορία των Αθηναίων επί Τουρκοκρατίας». Ο ίδιος ανέστησε την Παλιά Αθήνα, παρακινώντας και άλλους από τους αποκαλούμενους κάποτε Γκιγάρους, που κρατούσαν από τις παλαιές αθηναϊκές οικογένειες του καιρού της Τουρκοκρατίας, να ενδιαφερθούν για την πόλη τους. Το 1895, είναι ένα από τα 197 ιδρυτικά μέλη του «Αθηναϊκού Συλλόγου», του σημερινού «Συλλόγου των Αθηναίων».

Πάνω από όλα τα άλλα, στάθηκε ο πρώτος πλάνης, ένας μινωτινικός flaneur, της πόλης, καθώς και ένα πρότυπο φυσιολήπτη παρατηρητή των εξοχών της, που ζήτησε να ονοματίσει όσα απαράτητον το μοναδικό αττικό τοπίο. Αυτός ίδρυσε στις 21 Μαρτίου 1921 τον Οδοιπορικό Σύνδεσμο. Τον ονόμασε, μάλιστα, «Οι Δώδεκα Απόστολοι», προς υπογράμμιση του αποστολικού πλάθους με το οποίο αντιμετώπιζε την πεζοπορία. Χωρίς, βεβαίως, να αρνείται τον ψηφιαστικό χαρακτήρα της. Απόδειξη ότι επέλεξε για την ενασχόληση ανένερση την αθήνα του ζυθοπολιού Φλέ. Η Περιηγητική Λέσχη, στην οποία μετέλλάγησε ο Οδοιπορικός Σύνδεσμος δεκαετίς χρόνια αργότερα, μαζί με την ΕΛΙΑ και τα άλλα παρεκκλάδα της, δεν θυμήθηκε τον Προποδότη. Από μια άποψη, καλύτερα. Έτσι κι άλλως, σήμερα, όσοι πεζοπορούν, εξαρουρούν με τον κληγών, το κινώμενο, είτε γιατί τους το συνέστησε ο κινώμενος είτε για τις ανάγκες των σαλιών τους. Και όπως είναι αναμενόμενο, περιορίζονται σε μονοπατία εύκολης πρόσβασης, εγκαταλείποντας τα ορεινά για μοτοκρός και τα πιο βαριά από αυτά για τους ποδηλάτες.

Επανερχόμενοι στην Ογδοηκονταετηρίδα του Καμπούρογλου, έτερος επιφανής ομιλητής, ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών Χρυσόστομος, αποφαίνονταν ότι εκείνος "κατέλαβεν ένδοξον θέσαν εν τη ιστορία των ελληνικών γαρχαμάτων" και ότι "προ του έργου του μετά θαυμασμό να σταθούν και αι μελλόντα γενεαί". Αισιόδοξη πρόβλεψη, που ταιριάζει στο λόγο ενός εκκλησιαστικού τεράστου. Τελικά, όμως, όχι "ένδοξον" αλλά ασήμαντη θέση κατέλαβε στις ιστορίες της ελληνικής λογοτεχνίας. Όταν μνημονεύεται, αναφέρεται με δυο-τρεις αρδές. Παρόμοιος, στις πρόσφατες εγκυκλοπαίδειες, όπως η Πάπυρος-Λαρούς-Μπριτάνικα, οι λημματογράφοι σέκονται αωπτηροί. Την ίδια ανεπιμέλεια, που φανερώσει και λανθασμένη ανάληψη της ιδιαίτερης περίπτωσης που συνιστά ο Καμπούρογλου, επιδεικνύουν οι γραμματολόγοι. Ούτε καν οι ιστορικοί δεν δείχνουν σεβαστία προς την περιδομητή περίπτωση του, περιορίζοντας το έργο του σε αυτό του ιστοριοδίφου. Κι αυτό, όχι με την αγωγή που απολάμβανε κάποτε, αλλά με την υποτιμητική διάθεση που αντιμετωπίζεται στην εποχή της παγκοσμιοποίησης.

Μ.Θεοδοσοπούλου